

حمایت قانونی از شرکت‌های دانش بنیان

ابوالفضل فلاح دوست

کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

چکیده

یکی از زیرساخت‌هایی که می‌تواند ضامن موفقیت اقتصادی و فناوری پژوهشگران و شرکت‌های دانش بنیان در عصر دانایی‌محوری باشد، توجه به حمایت‌های قانونی لازم از این شرکت‌ها می‌باشد و یکی از حمایت‌های قانونی بارز در این زمینه «حقوق مالکیت فکری» است. حقوق مالکیت فکری، مفهوم حقوقی نوینی است که فعالیت‌ها و محصولات فکری در زمینه‌های تجاری، علمی، ادبی و هنری حمایت می‌کند. به عبارت دیگر، حقوق مالکیت فکری مجموعه‌ای از قوانین و مقرراتی است که از اثرات ناشی از فکر، خلاقیت و ابتکار بشر حمایت کرده و در این راستا یک سری حقوق مادی محدود به زمان و حقوق معنوی دائمی به پدید آورنده آن اعطاء می‌نماید. اصطلاح مالکیت فکری برای اولین بار در اکتبر ۱۸۴۵ در دادگاه ماساچوست در مورد قضیه ثبت اختراعات **Davoll Brown** و شرکایش، مورد استفاده قرار گرفت. با تأسیس سازمان جهانی مالکیت فکری در سال ۱۹۶۷ این اصطلاح بصورت رسمی بکار برده شده است. فرض اساسی در قانون مالکیت فکری این است که اندیشه‌های خلاق انسانی زمانی شکوفا می‌شود که صاحبان حق انحصاری اثر از نظر مالی از کار خود بهره مند شوند و نسخه برداری از اثر خود را تحت کنترل داشته باشند. بنابراین حقوق مالکیت فکری، حلقه مکمل چرخه نوآوری به حساب می‌آید و سبب شکوفایی اندیشه‌های خلاق انسانی، توسعه تحقیقات، علم و فناوری و تجارت می‌شود. در این مقاله با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی در صدد بررسی حمایت‌های قانونی از شرکت‌های دانش بنیان هستیم.

واژه‌های کلیدی: حمایت قانونی، شرکت دانش بنیان، حقوق مالکیت فکری.

مقدمه

فرآیند خلق ایده تا تبدیل آن به یک محصول مورد نیاز و سپس عرضه آن به بازار و بازگشت بخشی از درآمد حاصل به خالق ایده مذکور، چرخه مبارکی است که موجب تشویق مخترعین و محققین به خلق محصولات و خدمات جدید میشود. به نظر می رسد دست یابی به این چرخه در کشورمان و تلاش در جهت تداوم آن در گرو راه حلی جامع و همه جانبه باشد. به همین دلیل با مساعی معاونت علمی و فناوری ریاست-جمهوری و چندین وزارتخانه صنعتی کشور، «لایحه حمایت از شرکتهای دانش بنیان» تهیه و تلاشهایی که از سال ۱۳۸۶ آغاز شده بود در سال ۱۳۸۹ با تصویب این قانون در مجلس شورای اسلامی به نتیجه رسید. به دنبال آن با توجه به تاکید این قانون، اساسنامه «صندوق نوآوری و شکوفایی» و آیین نامه های اجرایی مربوطه پس از تصویب ابلاغ گردید. با توجه به اهمیت این قانون، آیین نامه های آن و نقش حمایتی صندوق نوآوری و شکوفایی، به برخی از مواد مهم آن پرداخته شده است (اسلامی، ۱۳۹۲: ۲۸).

حقیقت آن است که دستاوردهای علمی کشور ما طی سالهای اخیر به گواه گزارشهای مکرر نهادهای علمی و آماری بین المللی رشد چشمگیری داشته است، به نحوی که در اغلب این گزارشها از فرآیند رشد فعالیتهای علمی کشور با عناوینی همچون فعالیتهای علمی کشور با عناوینی همچون «جهش» و «رشد» چشمگیر یاد می شود. اما توسعه فناوریهای پیشرفته نیازمند رشد متوازن دستاوردهای علمی و تجاری سازی این دستاوردها و تکمیل چرخه مربوط به آن است که بخش مهمی از آن از طریق حمایت از شرکتهای مبتنی بر فناوریهای پیشرفته و یا همان شرکتهای دانش بنیان محقق می شود. به اختصار می توان گفت که «قانون حمایت از شرکتهای دانش بنیان» به دنبال اعطای انواع کمکها و تسهیلات مالی و سرمایه ای به منظور حمایت قانونی از فعالیت شرکتهای مبتنی بر فناوریهای پیشرفته در بخش خصوصی است. این قانون در بطن خود مشوق های متعدد مالیاتی، اولویت در مناقصه های داخل کشور، دریافت تسهیلات ویژه گمرکی، تسهیل دریافت ضمانت نامه بانکی، استقرار در داخل حریم شهرهای بزرگی مثل تهران و مانند آن را به همراه دارد تا شاید یک بار برای همیشه چرخه ایده تا بازار محصولات و خدمات نوآورانه را مثبت نماید و موجب تسریع تجاری سازی دستاوردهای تحقیقاتی کشور شود. فهرستی از این تسهیلات در جداول پایانی قرار گرفته است. در جدول زیر بخشی از تلاش هایی که در سالهای گذشته برای اجرایی شدن این قانون برداشته شده، دیده می شود.

تاریخ	موارد مطرح شده
۸۹/۵	مرداد ۸۹ معاونت علمی و فناوری رییس جمهور با ارائه نطقی در مجلس شورای اسلامی از این قانون حمایت کرد.
۸۹/۸/۵	قانون مشتمل بر سیزده ماده و شش تبصره در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ ۵ آبان ماه ۱۳۸۹ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.
۸۹/۸/۱۹	قانون حمایت از شرکت های دانش بنیان و تجاری سازی نوآوری ها در تاریخ ۱۹ آبان ماه ۸۹ از سوی شورای نگهبان تایید شد. مقرر گردید که ۳ ماه پس از ابلاغ قانون، آئین نامه های اجرایی آن توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تهیه و به تصویب هیات وزیران برسد.
۹۰/۸/۱۵	اساسنامه صندوق نوآوری و شکوفایی به تصویب هیات دولت و تایید شورای نگهبان رسید و معاون اول رییس جمهور رسماً آن را ابلاغ کرد.
۹۳/۸/۲۹	در سمیناری با موضوع قانون مذکور و مراحل سیر تکامل آن و راه های اجرای بهتر آن توسط شرکت های دانش بنیان بررسی شد.

در این سال ها پیوسته، چالش های پیشروی این قانون توسط بخش های مرتبط، مانند شرکت های دانش بنیان، شهرک های علمی و تحقیقاتی، انجمن مدیریت فناوری و... مطرح شده تا موشکافانه همه جوانب این قانون، پیش از ابلاغ، مورد نظر مجریان آن قرار گرفته باشد.

۱- تعریف شرکت دانش بنیان

شرکت یا موسسه خصوصی یا تعاونی است که به منظور هم افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش محور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی (شامل گسترش و کاربرد اختراع و نوآوری) و تجاری سازی نتایج تحقیق و توسعه (شامل طراحی و تولید کالا و خدمات) در حوزه فناوری های برتر و با ارزش افزوده فراوان به ویژه در تولید نرم افزارهای مربوط تشکیل می شود. (حکمت نیا، ۱۳۹۱: ۱۸۸)

۱-۱- ویژگی های شرکت دانش بنیان

– برخورداری از ایده های نو (ایده محوری)

– قابلیت تجاری بودن ایده و رقابت پذیر بودن

– شرکت دانش بنیان از دارایی های دانشی خود به عنوان مزیت رقابتی استفاده می کند، سودشان نتیجه ی تجاری سازی ایده ها و نو آوری های جدیدی است که حاصل تعامل دارایی های فیزیکی و سرمایه دانشی است. (اسلامی، ۱۳۹۲: ۲۵)

۲-۱- پیشنهاد قانون حمایت از شرکت های دانش بنیان:

– ابلاغ قانون حمایت از شرکت ها و مؤسسات دانش بنیان و تجاری سازی اختراعات و نوآوری ها در آبان ماه ۱۳۸۹.

– ابلاغ آیین نامه اجرایی قانون مذکور در آبان ماه ۱۳۹۱.

– تصویب آیین نامه تشخیص شرکتها و مؤسسات دانش بنیان توسط کار گروه ارزیابی و تشخیص صلاحیت شرکت ها و مؤسسات دانش بنیان و نظارت بر اجرا در معاونت علمی و فناوری ریاست جمهور.

– تعیین کارگزاران توسط کارگروه ارزیابی

۲۵ کارگزار شامل ۱۲ کارگزار منطقه ای (بر اساس محل اصلی استقرار و فعالیت شرکت ها) و ۱۱ کارگزار تخصصی (بر مبنای حوزه های تخصصی کالاها و خدمات دانش بنیان) و ۲ مرکز رشد به عنوان همکار تعیین شده است. (حکمت نیا، ۱۳۹۱: ۱۸۹)

۳-۱- اهم موضوعات قانون حمایت از شرکت های دانش بنیان

– تشکیل صندوق نوآوری و شکوفایی

– معافیت ها و سایر حمایتها (معافیت از پرداخت مالیات، عوارض، حقوق گمرکی، سود بازرگانی و عوارض صادراتی به مدت ۱۵ سال)

– الویت استقرار شرکت ها و مؤسسات دانش بنیان در پارک ها / مراکز رشد / مناطق ویژه اقتصادی / مناطق ویژه علم و فناوری (پارک ها موظف به رعایت الویت دهی استقرار شرکت های دانش بنیان هستند). (اسلامی، ۱۳۹۲: ۲۸)

۱-۳-۱- شرکت های موضوع آیین نامه

– شرکت های موضوع این آیین نامه به سه دسته تقسیم می شوند:

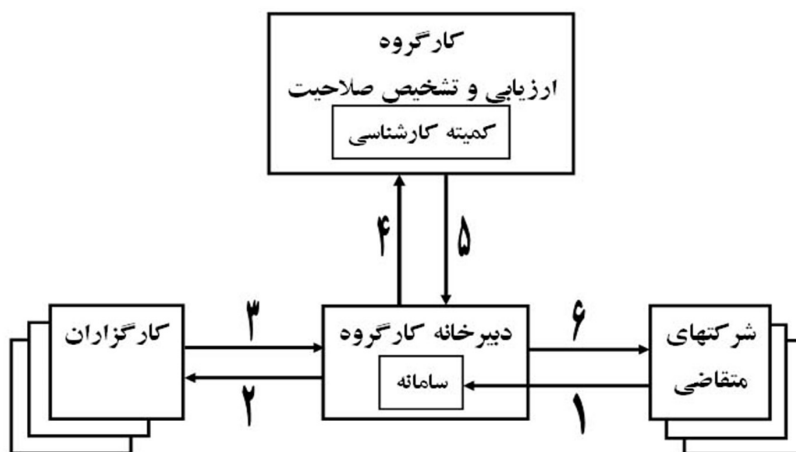
– شرکت های تولید کنند کالاها/خدمات دانش بنیان

– شرکت های نوپا

– شرکت های صنعتی دارای فعالیت دانش بنیان

فرآیند تشخیص شرکت های دانش بنیان

دستورالعمل و فرآیند ارزیابی شرکت های نوپا، دانش بنیان تولیدی و صنعتی

۲-۳-۱- تسهیلات و حمایت های پیش بینی شده در این قانون

در این بخش به اختصار به حمایت ها و تسهیلات گوناگون پیش بینی شده در این قانون اشاره می شود. حمایت های این قانون به شیوه کمک های بلاعوض، تسهیلات نقدی، معافیت های مالیاتی و گمرکی و... می باشد. در ادامه به موارد قانونی مرتبط با هر یک از این شیوه های حمایتی اشاره می شود. (زاهدی، ۱۳۹۴: ۱۲۴).

۱-۳-۲-۱- کمک های بلاعوض

کمک های بلاعوض	متقاضیان مشمول	جهت تامین	میزان تسهیلات	مصادیق و توضیحات
فصل ۲، ماده ۶	شرکت های دانش بنیانی که در مرحله شکل گیری قرار دارند	فعالیت های مرتبط با راه اندازی کسب و کار	تا ۷۵ درصد سرمایه ثبتی اولیه خود (حداکثر ۱۰۰ میلیون ریال)	تکمیل تیم همکار، مطالعات نظری و عملی پیاده سازی ایده کاری، مطالعات اقتصادی و تجاری طرح کسب و کار
فصل ۲، ماده ۷ و ۸	شرکتها و مؤسسات دانش بنیان با سابقه فعالیت بیش از ۵ سال	نیروی انسانی واجد شرایط و متناسب با کسب و کار	تا ۲۵ درصد از هزینه فعالیت های تحقیقی و توسعه برای هر یک از فعالیت های تجاری سازی	
فصل ۲، ماده ۹	شرکت های دانش بنیان که از طریق نظام بانکی تامین مالی شده اند.		بخشی از سود تسهیلات	
فصل ۲، ماده ۱۱	صندوق های غیر دولتی پژوهشی و فناوری موضوع ماده ۴۵ قانون برنامه چهارم	اعطای تسهیلات	حداقل پنج درصد از کمک های سالیانه دولت به صندوق به صورت کمک	

۲-۲-۳-۱- تسهیلات نقدی

اعطای تسهیلات	متقاضیان مشمول	جهت تامین	میزان تسهیلات	مصادیق و توضیحات
فصل ۳، ماده ۱۲	شرکت ها و مؤسسات دانش بنیان	فعالیت های راه اندازی و توسعه کسب و کار	تسهیلات قرض الحسنه به صورت کوتاه مدت (۳ ساله)	تجاری سازی، کسب فناوری، ثبت اختراع، نمونه سازی و سایر فعالیت های تحقیق و توسعه
فصل ۳، ماده ۱۳	شرکت های دانش بنیان	فعالیت های مندرج در ماده ۱۲ و فعالیت های قبل از تولید صنعتی	تسهیلات میان مدت (حداکثر ۵ ساله)	تجهیز کارگاه، آماده سازی خط تولید، طراحی صنعتی، انجام آزمون و رفع عیوب، تولید آزمایشی و بازاریابی و بازارسازی
فصل ۳، ماده ۱۴	شرکت های دانش بنیان	به منظور تولید صنعتی با تامین قسمتی از هزینه های تهیه مکان، خرید و نصب ماشین آلات و تجهیزات	تسهیلات بلند مدت (حداکثر ۵ ساله) با مشارکت حداکثر پنجاه درصدی با بانک ها، مؤسسات مالی و اعتباری یا صندوق های مالی مرتبط و گشایش خطوط اعتباری مشترک	
فصل ۳، ماده ۱۵	شرکت های دانش بنیان	حمایت از بازاریابی و توسعه	تسهیلات میان مدت (حداکثر ۵ ساله)	تنها جهت ورود به بازارهای بورس و

یا بازارهای بین المللی	ساله) با نرخ ترجیحی	بازار کالا و خدمات		
	تسهیلات با نرخ ترجیحی با مشارکت حداکثر پنجاه درصدی با بانک ها و سایر مؤسسات و صندوق های مالی	جهت تامین سرمایه در گردش	شرکت های دانش بنیان	فصل ۳، ماده ۱۶
صرفاً جهت انجام سرمایه گذاری خطر پذیر در شرکت ها و مؤسسات دانش بنیان	تسهیلات قرض الحسنه و تسهیلات با نرخ ترجیحی	توسعه و حمایت از صنعت سرمایه گذاری خطر پذیر	صندوق ها و مؤسسات معتبر قانونی در حوزه سرمایه گذاری خطر پذیر	فصل ۳، ماده ۱۷
	تسهیلات با نرخ ترجیحی (فروش اقساطی، لیزینگ و سایر موارد)	توسعه بازار محصولات و خدمات دانش بنیان	مشتریان محصولات یا خدمات و فناوری های شرکت های دانش بنیان	فصل ۳، ماده ۱۸
این تسهیلات به اشخاص حقیقی و حقوقی که سهام مذکور را از صندوق های سرمایه گذاری خطر پذیر یا از طریق بازار فراپورس خریداری نمایند اعطا می شود	تسهیلات خرید با نرخ ترجیحی	خرید سهام شرکت های دانش بنیان	افراد یا بنگاه های فعال اقتصادی و صنعتی	فصل ۳، ماده ۱۹

۳-۲-۱- دیگر تسهیلات و حمایت های مالی

ضمانت نامه، بیمه، مالیات و گمرک	متقاضیان مشمول	جهت تامین	میزان تسهیلات	مصادیق و توضیحات
فصل ۴، ماده ۲۲	شرکت های دانش بنیان	کسر وثیقه تسهیلات	ارائه خدمات ضمانت نامه اعتباری (تا سقف ۷۰ درصد وثایق)	پرداخت بخشی از هزینه صدور ضمانت نامه و تسهیل روند دریافت آن از طریق عقد قراردادهای همکاری و کارگزاری با ارائه دهندگان ضمانت نامه
فصل ۴، ماده ۲۳	شرکت های دانش بنیان	ریسک قراردادهای تسهیل شرایط حضور در مناقصه		پرداخت بخشی از هزینه صدور ضمانت نامه و تسهیل روند دریافت، شامل ضمانت نامه شرکت در مناقصه، پیش پرداخت، حسن انجام کار و...
فصل ۴، ماده ۲۴	شرکت ها و موسسات دانش بنیان	ریسک به کارگیری فناوری های داخلی	ضمانت نامه دانش فنی	پرداخت بخشی از هزینه صدور ضمانت نامه و تسهیل روند دریافت آن با عقد قراردادهای همکاری و کارگزاری
فصل ۴، ماده ۲۵	شرکت های دانش بنیان	کاهش خطرپذیری محصولات و خدمات	پوشش بیمه ای مناسب	بیمه مرکزی مکلف است پوشش بیمه ای مناسب را در تمام مراحل طراحی، تولید، عرضه و بکارگیری این محصولات و خدمات طراحی و ایجاد نماید.
فصل ۴، ماده ۲۶	شرکت ها و		به مدت ۱۵ سال	درآمدهای مشمول

موسسات دانش بنیان	و به میزان ۱۰۰ درصد معاف از مالیات	مالیات ابرازی ناشی از قراردادهای فعالیت های تحقیق و توسعه، تجاری سازی و تولید محصولات و خدمات دانش بنیان
فصل ۴، ماده ۲۷	شرکت های دانش بنیان	معافیت مالیاتی شامل کمک ها، جوایز و هدایای دریافتی نقدی و غیرنقدی مشروط بر اینکه صرف فعالیتهای مرتبط با تحقیق و توسعه با تجاری سازی شوند
فصل ۴، ماده ۲۸	شرکتها و موسسات دانش بنیان	مالیات هزینه های تحقیق و توسعه، تجاری سازی و سایر هزینه های عملیاتی مرتبط با قراردادهای فعالیت ها به حساب هزینه های مالیاتی قابل قبول موضوع ماده ۱۴۸ قانون مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۱۰ منظور خواهند شد.
فصل ۴، ماده ۲۹	شرکت های دانش بنیان	مالیات سود و کارمزدی که به صندوق، کارگزاران مالی و سایر صندوق های توسعه فناوری مجاز پرداخت شده یا تخصیص یافته است، به حساب هزینه های مالیاتی موضوع ماده ۱۴۸ قانون مالیات

های مستقیم منظور خواهند شد.				
خدمات مالی و تسهیلاتی صندوق، کارگزاران مالی و سایر صندوق های توسعه فناوری مجاز؛ کالاهای اهدایی به صورت بلاعوض به شرکت های دانش بنیان؛ خدمات تحقیق و توسعه؛ خدمات پشتیبانی تخصصی تجاری سازی موضوع ماده ۴ این آیین نامه.	معافیت مالیاتی		شرکتها و موسسات دانش بنیان	فصل ۴، ماده ۳۰
(به شرط استمرار شرایط مذکور در ماده ۱ این آیین نامه)	معاف از پرداخت عوارض و حقوق گمرکی و سود بازرگانی واردات ماشین آلات و تجهیزات تخصصی مورد نیاز به مدت ۱۵ سال و به میزان ۱۰۰ درصد		شرکتها و موسسات دانش بنیان	فصل ۴، ماده ۳۱
	معاف از پرداخت هر گونه عوارض و حقوق صادراتی و گمرکی و سپردن پیمان ارزی	حمایت از صادرات محصولات و خدمات	شرکتها و موسسات دانش بنیان	فصل ۴، ماده ۳۲
ارائه این کمک ها و تسهیلات در چارچوب	کمک و یا تسهیلات قرض	هزینه های پوشش بیمه ای طراحی،	شرکت های دانش بنیان	فصل ۴، ماده ۳۳

کمک ها و تسهیلات در نظر گرفته شده در فصول دوم و سوم انجام می گیرد.	الحسنه	تولید، عرضه و مشاوره و بکارگیری فناوری های نو در تولید کالا و خدمات، اجرای قراردادهای تحقیقاتی و فناوری و همچنین تامین ضمانت نامه ها		
---	--------	--	--	--

فصل هشتم به موارد اولویت دهی به موسسات و شرکت های دانش بنیان پرداخته و بیان می کند: «شرکت های دانش بنیان موضوع این قانون در مناقصات قراردادهای پژوهشی، فناوری و تجاری سازی و عرضه کالاهای دانش بنیان ساخت داخل دستگاه های اجرایی، حائز اولویت می باشند». دستگاه اجرایی پس از دریافت تاییدیه صلاحیت شرکت های دانش بنیان، امتیاز ارزیابی کیفی و فنی آن ها را با ضریب $1/2$ (۱۲۰ درصد) محاسبه می نمایند. برای شرکت های مستقر در پارک های علم و فناوری و مناطق ویژه علم و فناوری و مناطق ویژه اقتصادی منتخب با تشخیص وزارت علوم تحقیقات و فناوری تا ضریب $1/5$ (۱۵۰ درصد) قابل افزایش است. همچنین شرکت های دانش بنیان موضوع این قانون برای ارائه و فروش محصولات و خدمات دانش بنیان خود در مناقصات دولتی، مشمول تخفیف پنجاه درصد در مبلغ سپرده شرکت در مناقصه می شوند. همانطور که ذکر شد هنوز گامهای متعددی تا عملیاتی شدن قانون باقی مانده است، اما به فضل الهی این مراحل نیز با همکاری همه عوامل دخیل در آن، از سیاست گذاران و مجریان تا شرکت ها و موسسات دانش بنیان و دیگر ذی نفعان آن نیز طی خواهد شد و زمینه توسعه و پیشرفت پایدار کشور با تکیه بر فناوری های نوین مهیا خواهد گردید (اسلامی، ۱۳۹۲: ۹۸).

۴-۱- گام های اجرایی حمایت قانونی

مختصری از اهم این اقدامات در ادامه آمده است:

- تصویب آئین نامه و اساسنامه در هیئت دولت
- تعیین هیئت عامل و مدیرعامل صندوق
- تصویب تشکیلات و آئیننامه های مالی و معاملاتی و سایر آئیننامه های داخلی صندوق
- تامین محل کار و استخدام پرسنل مورد نیاز صندوق
- تهیه و تصویب دستورالعمل های اجرایی لازم جهت شروع به کار سازمانهای اجرایی ذیربط
- تشکیل شبکه کارگزاران فنی و مالی

— راه اندازی سامانه اطلاعاتی و ارتباطی اجرای قانون در شبکه اینترنت
— اعلام اولویتهای تحقیقاتی مورد حمایت قانون فوق توسط شورای عالی علوم تحقیقات و فناوری
— آغاز ارزیابی صلاحیت شرکت‌های دانش بنیان
— آغاز ارزیابی درخواستهای شرکت‌های دانش بنیان. (حکمت نیا، ۱۳۹۱: ۱۵۵)

در ماده یک آیین نامه، تعریف مشخصی از شرکت‌ها و موسسات مشمول حمایت بیان شده است: «شرکت‌ها و موسسات دانش بنیان مشمول این آیین نامه، شرکت‌ها و یا موسسات خصوصی یا تعاونی هستند که با ایجاد یک کسب و کار دانش محور به منظور تبدیل پایدار دانش به ثروت تشکیل شده و فعالیت‌های اقتصادی آن‌ها مبتنی و همراه با فعالیت‌های تحقیق و توسعه در زمینه‌های مختلف فناوری‌های نو و پیشرفته بوده و به توسعه اقتصاد دانش محور در جامعه کمک می‌کنند. از جمله مصادیق این فعالیت‌ها، تجاری سازی نتایج تحقیق و توسعه شامل طراحی، ساخت و عرضه کالا، خدمات و نرم افزار، خلق و توسعه، انتقال و عرضه فناوری، توسعه کاربرد فناوری‌های پیشرفته و با ارزش افزوده بالا به ویژه در تولید نرم افزارهای مربوطه و نیز مشاوره و خدمات تخصصی و دانشی می باشند.» (حکمت نیا، ۱۳۹۱: ۱۵۵)

تبصره ۱ ماده یک، به نقش کلیدی شرکت‌های کوچک و متوسط دانش بنیان در توسعه اقتصاد دانش محور و همچنین ریسک پذیری بالای این شرکت‌ها در دوره شکل گیری، که توسعه و تثبیت آن‌ها از دغدغه‌های اصلی قانون حمایت است، اشاره می‌نماید. در تبصره ۵ اشاره شده است که شرکت‌هایی که تاکنون در مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری پذیرفته شده اند از مصادیق شرکت‌های دانش بنیان هستند.

در ماده ۴، منظور از تجاری سازی با مصادیق آن بیان شده است: «تجاری سازی شامل کلیه فعالیت‌های مرتبط با شکل گیری و عرضه محصول یا خدمت جدید مبتنی بر ایده‌ها یا فناوری‌های جدید است. فرآیند تجاری سازی شامل تمامی فرایندهای مرتبط از جمله ثبت اختراع، ارزش گذاری، انتقال و عرضه فناوری، اعطای امتیاز، کسب سایر فناوری‌های مورد نیاز (مکمل) و پرداخت حق الامتیازهای مرتبط، جذب سرمایه و منابع، نمونه سازی، طراحی صنعتی فرآیند یا محصول جدید، انجام آزمون‌ها و دریافت تاییدیه‌های لازم، تولید آزمایشی، بازار یابی، بازاریابی و رفع عیوب می‌شود». (حکمت نیا، ۱۳۹۱: ۵۵).

۲- حمایت قانونی از مالکیت فکری به عنوان یک سرمایه گذاری

برای مدیران شرکتهای دانش بنیان، افزایش سهم بازار محصولات شرکت از طریق سرمایه گذاری صحیح ضروری می باشد. سرمایه گذاری در توسعه ی تجهیزات، املاک، تولید، بازاریابی و تحقیقات می تواند از طریق توسعه ی زیرساختها و ارتقای بهره وری وضعیت مالی شرکت را به طور قابل ملاحظه ای بهبود بخشد. کسب «مالکیت فکری» نیز می تواند اثر مشابهی داشته باشد. سهم بازار یک شرکت براساس میزان

دارایی‌ها، عملکردهای تجاری و پیش‌بینی‌ها از منافع آتی، ارزیابی می‌شود. برای اکثر شرکت‌های دانش بنیان، پیش‌بینی سود آینده‌ی شرکت به طور قابل توجهی می‌تواند متأثر از تحصیل اختراعات کلیدی باشد. مثالهای زیادی از شرکت‌های دانش بنیان وجود دارد که ارزش تجاری آنها یک شبه در نتیجه‌ی به دست آوردن گواهینامه‌های ثبت اختراع مهمی در زمینه‌ی فناوریهای کلیدی، افزایش پیدا کرده است. به طور مشابه، یک علامت تجاری مشتری پسند نیز می‌تواند ارزش تجاری شرکت را افزایش دهد و به طور حتم موجب افزایش جذابیت محصولات و خدمات شرکت شما در میان مشتریان شود. از اینرو، سرمایه‌گذاری برای توسعه‌ی یک دارایی فکری مناسب بسیار بهتر از یک عمل تدافعی در مقابل رقیبان بالقوه است. بنابراین سرمایه‌گذاری در دارایی‌های فکری روشی مؤثر برای ارتقای ارزش شرکت و بهبود دهنده‌ی سودآوری شرکت در آینده خواهد بود (هگل، ۱۳۸۸: ۵۲).

۱-۲- آگاهی ارزش داراییهای فکری حقوق مالکیت فکری برای شرکت

با کسب حمایت قانونی از مالکیت فکری هرچند برای یک مدت محدود، این مالکیت به مثابه یک مالکیت خصوصی و انحصاری برای شرکت خواهد بود. بنابراین کسب حمایت قانونی از دارایی‌های فکری موجب می‌شود تا یک شرکت دانش بنیان، مدعی مالکیت انحصاری داراییهای فکری باشد و از حداکثر پتانسیل این دارایی‌ها بهره‌مند شود. به طور خلاصه، وجود حمایت‌های قانونی از مالکیت فکری موجب مشهودتر شدن دارایی‌های ناملموس خواهد شد، به طوری که اغلب این دارایی‌ها می‌توانند در محیط بازار مورد تجارت قرار گیرند (حکمت‌نیا، ۱۳۹۱: ۱۵۵).

۲-۲- حسابرسی مالکیت فکری در شرکت‌های دانش بنیان

استفاده و اجرای یک حسابرسی کارآمد مالکیت فکری، روش مناسبی برای تبدیل پتانسیل‌های بالقوه دارایی‌های فکری به سرمایه‌ی واقعی است. عموماً این کار باید توسط حساب‌رسان خبره انجام گیرد، ولی یک حساب‌رس معمولی نیز می‌تواند این نوع حسابرسی خاص را انجام دهد. این موضوع مستلزم شناسایی، پایش و ارزیابی دارایی‌های فکری شرکت است تا از این طریق مطمئن شوند که دارایی‌های فکری رو به افزایش است. با چنین اقدامی، زمانی شرکت دانش بنیان توانایی اتخاذ تصمیمات آگاهانه‌تری را خواهد داشت که دارای موارد زیر باشد: (هگل، ۱۳۸۸: ۵۳)

۱-۲-۲- اکتساب داراییهای فکری

شناخت صحیح داراییهای فکری شرکت دانش بنیان و نیز ارزیابی دقیق آن، مدیران را در تصمیم‌گیری‌های کلیدی شرکت کمک خواهد نمود. به عبارتی چنین ارزیابی موجب می‌شود تا انواع حقوق مالکیت فکری

مورد نیاز را کسب نموده، آنرا حفظ کنید و بدانند که دارایی های فکری شرکت چگونه مدیریت شود. (حکمت نیا، ۱۳۹۱: ۱۵۸)

۲-۲-۲-۲- یکپارچه سازی و تملک

شناسایی دقیق انواع دارایی های فکری موجود شرکت می تواند منجر به افزایش قابل ملاحظه ای در ارزش شرکت شود. به این دلیلی است که سرمایه گذاران یک شرکت بر اساس انتظارات خود از سود آتی که ممکن است تا حد قابل توجهی مبتنی بر بهره برداری از حقوق مالکیت فکری باشد یک شرکت را ارزیابی می کنند. (اسلامی، ۱۳۹۲: ۲۸)

۲-۲-۳-۲- لیسانس دهی

یک شرکت دانش بنیان با استفاده از لیسانس دهی حقوق مالکیت فکری خود به اشخاص ثالث، می تواند نقدینگی خود را افزایش دهد. یک حسابرس خوب مالکیت فکری قادر است تا با ارزیابی دقیق دارایی های فکری شرکت، موجب کسب حداکثری سود حاصل از قراردادهای لیسانس شود. بنابراین چنین درآمدهایی موجب افزایش سهم بازار شرکت دانش بنیان می شود.

۲-۲-۴-۲- وثیقه ی تضمین (وجه التزام)

یک سبد دارایی های فکری (مانند گواهینامه های ثبت اختراع و گواهینامه های نرم افزار) که خوب مدیریت شده باشند، می تواند به عنوان یک وثیقه یا تضمین برای شرکت محسوب شود. در چنین مواردی، تأمین کننده ی تسهیلات مالی مانند بانکها و صندوقها از سبد دارایی های فکری شرکت به عنوان معیار اطمینان بخشی برای تأمین اعتبار جدید استفاده خواهند نمود. (اسلامی، ۱۳۹۲: ۲۸)

۲-۲-۵-۲- اقدامات اجرایی

درک صحیح ارزش دارایی های فکری شرکت، افراد را در اتخاذ تصمیم های راهبردی از جمله اقدامات لازم در مقابل تجاوز به حقوق مالکیت فکری شرکت کمک خواهد نمود. (اسلامی، ۱۳۹۲: ۲۸)

۲-۲-۶-۲- کاهش هزینه های شرکت

اگر دارایی های فکری شرکت به خوبی مدیریت شود، شرکت می تواند دارایی های فکری منسوخ شده را شناسایی نماید و از طرف دیگر می تواند از تجاوز به حقوق مالکیت فکری افراد دیگر نیز بپرهیزد. از این رو بدون شک مدیریت صحیح دارایی های فکری شرکت منجر به کاهش هزینه های آن خواهد شد. در نهایت، فرهنگ سازی برای مدیریت و توسعه ی دارایی های فکری و بهره برداری استراتژیک از این

دارایی‌ها، می‌تواند درآمدهای شرکت را افزایش داده و سبب بهبود موقعیت اقتصادی نسبت به رقبای در بازارهای هدف شود و در نتیجه موجب افزایش سهم بازار شرکت خواهد شد (هگل، ۱۳۸۸: ۵۹).

۳- بحث و نتیجه گیری:

امروزه دارایی‌ها بصورت دارایی‌های پولی، فیزیکی و فکری دسته بندی می‌شود. در هزاره جدید حمایت قانونی از مالکیت دارایی‌های فکری در حال تبدیل شدن به یک عامل محوری برای شرکت‌های دانش بنیان قلمداد می‌شود. حمایت از حقوق مالکیت فکری بر مبنای ماهیت مورد حمایت به دو دسته «مالکیت معنوی» و «مالکیت مادی» تقسیم بندی می‌شود. مالکیت معنوی، مالک خود را قادر می‌سازد تا جهت حفاظت از مالکیت خود، اقدامات خاصی را اتخاذ کند. به آن دسته از مالکیت‌ها که جنبه بهره‌برداری مالی و منفعت تجاری را شامل می‌شود «مالکیت مادی» گفته می‌شود. همچنین این حقوق مالکیت فکری بر مبنای مصادیق مورد حمایت به دو بخش عمده «مالکیت ادبی - هنری» و «مالکیت صنعتی» تقسیم می‌شود. هدف از مالکیت ادبی و هنری، حمایت و حفاظت از آثار ادبی، هنری و علمی می‌باشد. مالکیت صنعتی از اختراعات، علائم تجاری، طرح‌های صنعتی، نشان مبدا جغرافیایی، مدل‌های مصرفی، مدارهای یکپارچه، اسرار تجاری و گونه‌های جدید گیاهی حمایت می‌کند.

فهرست منابع و مآخذ

- [۱] اسلامی، ش. مجموعه قوانین مالکیت های فکری. تهران، انتشارات مجد، ۱۳۹۲.
- [۲] آیتی، ح. حقوق آفرینش های فکری با تأکید بر حقوق آفرینش های ادبی و هنری، تهران، نشر حقوقدانان، ۱۳۷۵.
- [۳] حکمت نیا، م. ۱۳۹۱، مبانی مالکیت فکری. سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، تهران، چاپ دوم،
4. Bently, Lionel and Brad Sherman, Intellectual Property, Patents, Copyright, Trademark, Allied Rights, Third edition, London, 2010
5. D. Norhaus, William, Invention, Growth and Welfare: A theoretical treatment of technological change, Cambridge, M. I. T. Press, 2011
6. Haight Farley, Christine; Protection Copyright: is Intellectual Property the Answer?, American university-washington college of Law , 2009
- [۷] زاهدی، م. گزارش همایش بین منطقه ای سازمان جهانی مالکیت اخلاقی در خصوص حمایت از دانش سستی، سخنرانی در دانشکده حقوق دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۴.
- [۸] علمخواه ح، شجاع، ج، راهنمای مدیریت مالکیت فکری برای کسب و کارهای دانش بنیان، چاپ دوم، ناشر موسسه دارایی های فکری و فناوری مدرس، ۱۳۹۳.
- [۹] کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی، اصول مالکیت، تهران، دادگستری، ۱۳۹۱.
10. Hart, Tina & Linda Fazzani; Intellectual Property Law, American university-washington college of Law , 2004
- [۱۱] هگل، گئورگ ویلهلم فریدریش. عناصر فلسفه حق، ترجمه مهبد ایرانی طلب، چاپ اول، تهران، انتشارات پروین. ۱۳۸۸.
12. The term “mechanical reproduction” was commonly used at the beginning of the twentieth century to include all means of sound recording available at that time .